

6. Величко О.В. Проблеми бюджетного забезпечення закладів освіти в Україні / О.В. Величко, Н.О. Пашкова // Вісник Хмельницького національного університету. – 2012. – № 2. – Т. 1. – С. 157–162.

7. Економічні та гуманітарні напрями розвитку соціальної інфраструктури: колективна монографія / [В.М.Новіков, Н.М.Деєва, Г.А.Дмітренко та ін.] / за наук. ред. В.М. Новікова. – К. : Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України. – 2011. – 511 с.

8. Новіков В.М. Державно-корпоративна інтеграція: інституціональна структура та механізми розвитку / В.М.Новіков // Демографія та соціальна економіка. – 2012. – № 1(17). – С. 129–137.

9. Людський розвиток в Україні: трансформація рівня життя та регіональні диспропорції [колективна монографія] / відпов. за випуск Л.М.Черенько, О.В.Макарова, за ред. Е.М. Лібанової. – [У 2-х томах]. – К. : Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В.Птухи НАН України, 2012. – 436 с.

10. Цілі розвитку тисячоліття. Україна [національна доповідь] / Міністерство економіки України. – К., 2010. – 107 с.

References

1. Natsionalni rakhunky osvity Ukrainy u 2011 rotsi: Statystichniy buleten, State Statistics Service of Ukraine, Kyiv, 2013, 76 p.
2. Saprykin D.L. Obrazovatelnyy' potencial Rossijskoj' Imperii, Moscow, IHST RAS, 2009, 176 p.
3. Derzhavnyi biudzhnet i biudzhetna stratehiia v umovakh ekonomichnykh reform [4 Vol.] Ed. by M.Ya.Azarov; Derzhavni sotsialni vydatki: napriamy ratsionalizatsii ta pidvyshchennia efektyvnosti, Volume 4, DNNY "Akademiia finansovoho upravlinnia", Kyiv, 2011, 608 p.
4. Gerasymenko G.V. Regional Peculiarities of Realization of Social Functions of Local Budgets in Ukraine, Demography and Social Economy, Kyiv, 2012, Volume 2(18), pp. 53–60.
5. Nykolychyn U.A., Antonuk U.A. Problemy vdoskonalennia budzhetnoi polityky Ukrainy v sferi formuvannia mistsevnykh budzhetiv. Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Economical science. Khmelnytsky. 2011. Volume 6. Part 4, pp. 269–271.
6. Velychko O.V., Pashkova N.O. Problemy budzhetnoho zabezpechennia zakladiv osvity v Ukraini. Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Economical science. Khmelnytsky. 2012. Volume 2. Part 1, pp. 157–162.
7. Ekonomichni ta humanitarni napriamy rozvytku sotsialnoi infrastruktury: kolektyvna monohrafiia. Ed. by V.M.Novikov, Ptoukha Institute for Demography and Social Studies of NAS of Ukraine, Kyiv, 2011, 511 p.
8. Novikov V.M. The State and corporation integration: the institutional structure and development mechanism, Demography and Social Economy, Kyiv, 2012, Volume 1(17), pp. 129–137.
9. Ludskiy rozvytok v Ukraini: transformatsiia rivnia zhyttia ta regionalni dysproportsii: kolektyvna monohrafiia. Ed. by E.M.Libanova, Volume 1–2, Ptoukha Institute for Demography and Social Studies of NAS of Ukraine, Kyiv, 2012, 436 p.
10. The Millennium Development Goals. Ukraine–2010: National Report, Ministry of economy of Ukraine, Kyiv, 2010, 107 p.

Надійшла 19.09.2013; рецензент: д. е. н. Макарова О. В.

УДК 658.16

А. А. КОРБУТ

Хмельницький національний університет

РАЦІОНАЛІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ЗАЛУЧЕННЯ ТА ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ АКТИВІВ

Запропоновано три напрями раціоналізації системи залучення та ефективного використання фінансових активів, що передбачають мобілізацію внутрішніх ресурсів, нарощення обсягів господарських операцій, реалізації продукції, товарів, робіт, послуг, модернізацію технологічних процесів та системи управління, запровадження механізму організації та використання обігових коштів, формування елементів фінансової системи, управління основними засобами тощо.

Ключові слова: обігові кошти, ефективність, активи, конкурентоспроможність, фінансові ресурси.

A. KORBUT

Khmelnytsky National University

RATIONALIZATION OF THE SYSTEM OF FINANCIAL ASSETS ATTRACTION AND EFFECTIVE USAGE

The three directions of the rationalization of the system of financial assets attraction and effective usage that provide the mobilization of internal resources, increase the volume of business transactions, sales of products, goods and services are proposed. These directions also provide the modernization of technological processes and management system, implementation of the mechanism of working assets organization and usage, formation the financial system's elements, management of basic assets, etc.

Keywords: running costs, efficiency, assets, competitiveness, financial resources.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. З практичної точки зору здійснюючи реструктуризацію, залучення та використання фінансових активів підприємств слід врахувати спеціалізацію, стадію економічного циклу, а також комплекс сучасних проблем, що визначають результати їх використання. Негативні результати управління фінансовими активами останніх років сформовані як через негативні наслідки розвитку економічної кон'юнктури, так і через неефективність господарського та фінансового механізму самих

підприємств. Дія несприятливих макроекономічних чинників доповнюється негативними наслідками структурної неадекватності галузі, базові елементи якої сформовані в умовах директивної економіки, централізації системи формування обігових засобів та активів. Актуальною також залишається проблема відсутності досвіду управління фінансами серед менеджерів вищого та середнього рангу, що призводить до прийняття неадекватних рішень та подальшого погіршення фінансового стану суб'єктів господарювання.

Серед суб'єктів господарювання спостерігається тенденція до зменшення обсягів обігових коштів. Основними причинами відзначаються: зниження грошового потоку від експорту та реалізації на внутрішньому ринку, зменшення фінансування державних програм розвитку науково-технічних галузей, що здійснюються за рахунок коштів державного бюджету.

За тривалої кризи, зниження фінансового потенціалу, втрати виробничих потужностей, ліквідності та платоспроможності підприємства залишаються не чутливими до поліпшення чи погіршення кон'юнктури фінансово-кредитного ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем реструктуризації, раціоналізації системи залучення та використання активів присвятили свої праці ряд відомих представників національної та зарубіжних наукових шкіл, серед яких: І. Ансофф, В. Андрейчук, С. Барнгольд, О. Василик, І. Долон, П. Жевтяк, А. Ковальова, М. Крейніна, А. Куліш, С. Куліш, Г. Нам, В. Одесс, О. Орлов, О. Павленко, А. Поддєрьогін, О. Стоянова, В. Хойер, Н. Шульга та ін. В межах досліджень наведених науковців формалізовано основні положення обраної теми, визначено принципи, управлінські важелі та рекомендації з вдосконалення управління фінансовими активами на сучасних підприємствах.

Невирішені частини проблеми. Сучасний етап розвитку підприємств вимагає пошуку нових підходів до реалізації системи залучення та раціонального використання фінансових активів, оскільки традиційно застосовувані втратили свою ефективність.

Постановка завдання. Визначити підходи до раціоналізації системи залучення та ефективного використання фінансових активів.

Основний матеріал дослідження. З урахуванням результатів господарської діяльності, управління обіговими коштами та активами, сучасної кон'юнктури фінансового ринку та ринків збуту, високим впливом наслідків світової фінансової кризи та низької ефективності менеджменту активів, доцільно визначитись з рекомендаціями з формування механізму організації обігових коштів підприємств. Переслідуючи завдання ефективної роботи, перед впровадженням рекомендацій для більшості підприємств необхідно провести реструктуризацію, а для деяких завершити її [1, 2].

Негативними сторонами роботи державних підприємств є критична залежність від зовнішнього фінансування, з одночасним загрозливим зростанням довгострокових зобов'язань, катастрофічним падінням обсягів грошових коштів в господарському обігу, і як ознак тривалої кризи стало зниження коефіцієнта трансформації та обертання власного капіталу, погіршення структури довгострокових вкладень і структури залученого капіталу, проблем з ліквідністю. Причиною погіршення фінансово-економічних показників виступає зниження обсягів господарських операцій, і зокрема реалізації продукції, товарів, робіт, послуг, через що наявний виробничий потенціал не співмірний з затратами на його утримання [3, с. 20].

Оскільки зниження реалізації пов'язане з втратою цільових ринків, безальтернативним варіантом проведення реструктуризації державних підприємств слід вважати розпродаж частини не застосованих у основній діяльності активів, з метою отримання обігових засобів та ліквідації заборгованості (рис. 1).

Критичний фінансовий стан групи державних підприємств вимагає здійснення комплексу заходів, що за своєю суттю набувають характеру вимушених, і не завжди гарантують досягнення високої ефективності та безумовних ефектів. З іншої сторони їх незастосування прискорює подальше погіршення показників фінансового стану.

Перший етап реструктуризації державних підприємств спрямований на відновлення платоспроможності, в ході якого підприємству рекомендовано реалізувати всі матеріально-технічні ресурси, основні засоби та об'єкти нерухомості незадіяні у виробничо-господарській діяльності, або наявність яких не є критично необхідною для підтримання технологічних процесів і господарських операцій.

Відновлення платоспроможності тотожній зі спроможністю наростити попередні обсяги господарських операцій та одночасно виступити підприємством, що гарантує виконання укладених договорів та контрактів. Відновлення виробничо-господарського потенціалу забезпечує можливість нарощення обсягу виготовлення товарів, виконання робіт та надання послуг. В той же час, звичайна практика прямого збуту та використання послуг посередників вичерпала себе. Тому на другому етапі реструктуризації фінансової діяльності державних підприємств слід запровадити інноваційні для нього інструменти збуту, що потенційно спроможні наростити обсяги грошового потоку. Зокрема цими інструментами можуть стати: виробничий франчайзинг, спільне підприємництво, операції з давальницькою сировиною та реалізація за лізинговою схемою.

Нарощення господарської активності, що потенційно приводить до зростання грошового потоку слід використати в якості бази оновлення застарілої матеріально-технічної бази. Реалізація заходів модернізації технологічних процесів потенційно спроможна знизити енерго- та матеріаломісткість продукції, знизити витрати виробництва, обсяги необхідних матеріально-технічних ресурсів, і в кінцевому

результаті – вивільнити частину обігових коштів, підвищити раціональність використання наявних в розпорядженні підприємства активів, наростити конкурентоспроможність. Одночасно запорукою ефективності запровадження механізму організації та використання обігових коштів, формування елементів фінансової системи є модернізація системи управління і подолання нестачі управлінського досвіду що став причиною сучасного критичного фінансового стану.

Рис. 1. Етапи підготовки до раціоналізації системи залучення та ефективного використання фінансових активів державних підприємств

На відміну від державних підприємств, негативні тенденції організації та використання обігових коштів середніх підприємств викликані суттєво іншими причинами. Останні можна охарактеризувати, як погіршення структури балансу та зростання ризику платоспроможності наслідок інтенсивного нарощення інвестицій за рахунок мобілізації внутрішніх ресурсів підприємства. Підприємство здійснює агресивну інвестиційну політику та застосовує активний підхід до фінансування поточних активів, зокрема фінансує інвестиції за рахунок приросту активів та нарощує інтенсивність використання обігових коштів [4, с. 148].

Відмінність між ситуацією з попереднім випадком полягає у тому, що підприємства цієї групи стоять перед проблемою високих ризиків погіршення платоспроможності, проте підстав вважати що існує загроза банкрутства немає. Наявні проблеми, ймовірно, виникли у зв'язку з наслідками світової фінансової кризи, через що обсяги реалізації товарів, робіт, послуг різко знизилась. З огляду на вказані обставини для групи середніх підприємств не слід вдаватись до мобілізації внутрішніх ресурсів, оскільки це призведе до ще більшого напруження у структурі активів. І, в першу чергу, заходи слід спрямувати на нарощення грошового потоку, з одночасним підвищенням ефективності управління кредиторською заборгованістю, що виглядає непропорційно високою відносно обсягів реалізації (рис. 2) [5, 6].

Нарощення обсягів реалізації та на його основі – грошового потоку, зніме з порядку денного проблему ризиків неплатоспроможності. Уникнення неплатоспроможності за існуючих тенденцій фінансових показників підприємств може відбутись в результаті завершення світової економічної кризи та за таких умов – зростання платоспроможного попиту. Інший варіант – запровадження спеціальних збутових інструментів, що забезпечують зростання обсягів реалізації товарів, робіт, послуг. З приведених альтернатив, як показують макроекономічні тренди та стан національної економіки, перший варіант залишається малоймовірним. Таким чином, запровадження заходів нарощення грошового потоку виступає невід'ємною складовою підготовки до впровадження механізму організації та використання обігових коштів.

Рис. 2. Етапи підготовки до раціоналізації системи залучення та ефективного використання фінансових активів середніх машинобудівних підприємств

До числа інструментів збутової політики, за цільової орієнтації на нарощення грошового потоку, для підприємства доцільного розпочати формування власної франчайзингової мережі, що забезпечує розширення географічного охоплення.

Поряд з франчайзингом, інструментом що забезпечує зростання грошового потоку слід також використати лізингову схему підтримки реалізації дорогих високотехнологічних виробів. Для товарів масового виробництва доцільним є застосування факторингу, як інструменту стимулювання авансованих оплат та скорочення дебіторської заборгованості, обсяг яких на кінець аналізованого періоду перевищує обсяг реалізації.

Необхідно також розглянути можливість створення спільного підприємства з метою одночасного залучення основних засобів, технологій, обігових коштів та отримання доступу до нових збутових ринків.

Вирівнювання грошового потоку забезпечує основу для раціоналізації управління основними засобами. Зокрема, проблема відволікання обігових активів підприємства на реалізацію інвестиційних програм, може бути нівельована за рахунок застосування лізингових інструментів отримання основних фондів, а також за рахунок їх оренди.

Безпосереднє вдосконалення управління обіговими коштами та активами для групи середніх підприємств, полягає в пошуку альтернативних інструментів залучення ресурсів господарської діяльності. Зокрема, до такого роду інструментів слід віднести овердрафт – відновлювану кредитну лінію на покриття негативного сальдо платежів, контокорентний кредит – кредитування платіжних зобов'язань підприємства за недостатньої кількості грошових засобів на банківському рахунку, векселі – продажу боргових зобов'язань клієнтів, форфейтинг – продаж боргових зобов'язань зарубіжних контрагентів. За недостатньої кількості інвестиційних ресурсів доцільним також є використання зворотного лізингу в якості джерела їх отримання. А за закупівель сировини та матеріалів доцільним є хеджування експортно-імпорتنних операцій.

Впровадження та забезпечення ефективності застосування перерахованих елементів виступає основою формування механізму організації та використання обігових коштів та активів. Повноцінне функціонування механізму вимагає лише узгодження в застосуванні його елементів за критерієм досягнення синергійного ефекту, і досягається за умов взаємодоповнюваності приведених складових в досягненні цілей і завдань функціонування механізму та дотримання принципів фінансового менеджменту [7, с. 60; 8, с. 39; 9].

Найрезультативнішим серед сучасних підприємств є група суб'єктів господарювання, що завершує проведення реструктуризації активів.

Слід підкреслити, що обсяг грошових коштів цієї групи підприємств за винятком кризового 2009 р. змінився незначно, а формування обігових активів відбулось за рахунок нарощення виробничих запасів та дебіторської заборгованості за розрахунками. За умов повторення високого рівня економічних ефектів

вказаної групи підприємств, основою вдосконалення для раціоналізації системи залучення та ефективного використання фінансових активів має стати модернізація виробництва з метою зниження енерго- та матеріаломісткості (рис. 3).

Рис. 3. Етапи завершення реструктуризації системи залучення та раціонального застосування фінансових активів підприємств

Для останньої групи підприємств переважна частина проблем попередніх груп нівельована, не має ключового значення та неактуальна. Разом з тим, через переважно орієнтацію на ринки збуту нестабільних країн, існує небезпека зриву контрактів та їх не укладання повторно через політичні проблеми відносин між Україною, і наприклад, Російською федерацією, як це вже було по інших товарних групах.

Таким чином, ризики втрат грошового потоку є досить високими, і підприємствам необхідно диверсифікувати продуктивні стратегії з одночасною їх фінансовою підтримкою. Зокрема, доцільно рекомендувати розширення номенклатури виробів, диверсифікувати її відповідно запитам споживачів, розширити географію представників сервісного обслуговування.

Поряд зі збутовими інструментами, доцільно запровадити лізингову схему супроводження купівлі-продажу, за рахунок чого, розширити діяльність на інші країни, зняти політичні ризики, стабілізувати грошовий потік.

Окремий напрям підготовки до впровадження механізму організації та використання обігових коштів – модернізація технологічних процесів та технічного забезпечення виробництва. Ефективність реалізації другого етапу визначить здатність підприємства знизити витрати на енергетичні та матеріальні ресурси, економити на їх закупівлі. Як наслідок, економія забезпечить: зростання маржі, здатність до цінової конкуренції, обсяги отримуваних прибутків, фінансових та інвестиційних ресурсів.

З метою уникнення відволікання грошових засобів з господарського обігу, модернізацію технологічних процесів доцільно проводити за лізинговою схемою залучення основних фондів, а також за допомогою оренди.

Поряд з модернізацією технічних засобів та технологічних процесів, доцільним є запровадження фінансових інструментів організації обігових коштів. До останніх слід віднести: овердрафт, контокорентний кредит, зворотній лізинг, векселі та форфейтинг.

Головним завданням підготовчого етапу до впровадження механізму є стабілізація досягнутого обсягу господарських операцій та адаптація до фінансового менеджменту в його межах.

Висновки та перспективи подальших досліджень. В межах основних тенденцій розвитку сучасних машинобудівних підприємств запропоновано три напрями комплексної реалізації заходів раціоналізації системи залучення ефективного використання фінансових активів, що передбачають нарощення грошового потоку, використання інструментів прискорення обігових засобів, залучення основних фондів, що в кінцевому результаті забезпечує раціоналізацію системи залучення та ефективного використання фінансових активів.

Перспективи подальших досліджень слід намітити у напрямку побудови механізму управління фінансовими активами підприємств на основі запропонованих напрямів раціоналізації системи їх залучення та застосування.

Література

1. Алексеев А., Герцог І. Національні особливості формування обігового капіталу // ЕКО. – 1997 р. – № 10 – С. 53–58.
2. Андрушак Є.М. Діагностика банкрутства українських підприємств // Фінанси України. – 2004. – №9. – С. 118–125.
3. Бабич Л.М. Формування оптимальної структури оборотних коштів підприємства [Текст] / Л.М. Бабич // Актуальні проблеми економіки. – 2001. – № 9. – С. 12–24.
4. Байцим В. Напрями зниження рівня збитковості підприємств // Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України. – 2004. – №4. – С. 144–150.
5. Баканов М.І., Сергеев Е.А. Аналіз ефективності використання оборотних засобів // Бухгалтерський облік. – 1999 р. – № 10 – С. 64–65.
6. Бланк І.О. Концепція управління грошовими потоками підприємства // Банківська справа. – 1999. – №3. – С. 52–56.
7. Бондарева І. Обґрунтування структури джерел фінансування оборотних коштів підприємств // Економіка: проблеми теорії та практики. – Вип. 43. С. 57 – 63.
8. Воробйов Ю.М. Формування власного фінансового капіталу підприємств // Фінанси України. – 2008. – № 6. – С. 36–42.
9. Гоцуляк С.М. Менеджмент обігового капіталу підприємства як фактор економічного зростання // Економіка і регіони. – ПолтНТУ. – 2007, № 4(15). – С. 128–130.

References

1. Aleksieiev A., Hertsoh I. Natsionalni osoblyvosti formuvannia obihovoho kapitalu // EKO. – 1997 r. – # 10 – S. 53–58.
2. Andrushchak Ye.M. Diahnostyka bankrutstva ukrainskykh pidpriumstv // Finansy Ukrainy. – 2004. – #9. – S. 118–125.
3. Babych L.M. Formuvannia optymalnoi struktury oborotnykh koshtiv pidpriumstva [Tekst] / L.M. Babych // Aktualni problemy ekonomiky. – 2001. – # 9. – С. 12–24.
4. Baitsym V. Napriamy znyzhennia rivnia zbytkovosti pidpriumstv // Visnyk Natsionalnoi akademii derzhavnoho upravlinnia pry Prezydentovi Ukrainy. – 2004. – #4. – S. 144–150.
5. Bakanov M.I., Serhieiev E.A. Analiz efektyvnist vykorystannia oborotnykh zasobiv // Bukhhalterskyi oblik. – 1999 r. – # 10 – S. 64–65.
6. Blank I.O. Kontseptsiiia upravlinnia hroshovymy potokamy pidpriumstva // Bankivska sprava. – 1999. – #3. – S. 52–56.
7. Bondareva I. Obgruntuvannia struktury dzherel finansuvannia oborotnykh koshtiv pidpriumstv // Ekonomika: problemy teorii ta praktyky. – Vyp. 43. S. 57 – 63.
8. Vorobiov Yu.M. Formuvannia vlasnoho finansovoho kapitalu pidpriumstv // Finansy Ukrainy. – 2008. – # 6. – S. 36–42.
9. Hotsuliak S.M. Menedzhment obihovoho kapitalu pidpriumstva yak faktor ekonomichnoho zrostannia // Ekonomika i rehiony. – PoltNTU. – 2007, # 4(15). – S. 128–130.

Надійшла 19.09.2013; рецензент: д. е. н. Нижник В. М.